

Doğum Sonrası Babalık Depresyonu: Aile ve Çocuk Gelişimine Etkisi

Postpartum Paternal Depression: Its Impact on Family and Child Development

Özge Demirci¹, Emine İnan¹

¹Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara

ÖZ

Doğum sonrası dönem, ebeveynlerin büyük değişimlerden geçtiği ve yeni sorumluluklar kazandığı bir dönemdir. Bebek sahibi olmakla birlikte gelen değişiklikler, ebeveynliğe dair beklentileri karşılayamama, zor mizaçlı ya da sağlık sorunları yaşayan bir çocuk sahibi olma ya da ilişkisel problemler gibi faktörler bu dönemde oldukça zorlayıcı olabilmekte ve ebeveynlerin psikolojik iyi oluşlarını derinden etkileyebilmektedir. Gebelik süreci ve doğum sonrasında annelerin depresif semptomlarına dair araştırmalar önemli bir seviyede olsa da aynı dönem için babaların psikolojik durumunu incelemeyi hedefleyen çalışmalar halen sınırlıdır. Ancak doğum sonrası depresyonun gebelikteki hormonal değişimlere bağlı olarak geliştiğine dair algılar, bu durumun psikososyal faktörlere de bağlı olarak gelişebildiğine yönelik bulgular tarafından yeniden şekillendirilmiş ve alanyazında babaların deneyimlediği doğum sonrası depresyonunu da konu alan çalışmaların sayısı zaman içerisinde artmıştır. Araştırmalar incelendiğinde, babaların psikolojik durumunun da ebeveynlikleri ve çocuklarının gelişimi üzerinde etkili olduğu gözlemlenebilmektedir. Doğum sonrası dönemde sosyal destek eksikliği, ekonomik koşullar, ilişki dinamikleri ve değişen yaşam koşulları gibi faktörlerin de etkisiyle babalar babalık depresyonunu deneyimleyebilmektedir. Bu durum babaların ebeveynliğe dair görevlerden kaçınmasına, çocuklarıyla daha az zaman geçirmesine, anneyle iş birliği yapamamasına, öfke problemlerine ya da anne ile olan ilişkide bozulmaya neden olabilmektedir. Depresyonun bireylerin ebeveynlik stilleri üzerindeki etkileri, çocuk-ebeveyn bağlanmasını olumsuz etkilemekte ve çocukların duygusal ve davranışsal problemler geliştirmesine neden olabilmektedir. Dolayısıyla çocukların gelişimi ve aile dinamiklerinin sağlıklı ilerleyişi için, babaların da psikolojik durumunu incelemek oldukça önemlidir. Bu çalışma ile, babalık depresyonunun ebeveynliğe ve çocukların gelişimine etkisine değinilmesi amaçlanmıştır.

Anahtar sözcükler: Doğum sonrası dönem, babalık, babalık depresyonu, çocuk gelişimi

ABSTRACT

The postpartum period is when parents undergo great changes and gain new responsibilities. Factors such as the changes that come with having a baby, not meeting the expectations about parenthood, having a child with a difficult temperament or health problems, or relational problems can be quite challenging in this period. These problems can deeply affect the psychological well-being of the parents. Although studies on depressive symptoms of mothers during pregnancy and postpartum are at an important level, studies aiming to examine the psychological state of fathers for the same period are still limited. However, perceptions that postpartum depression develops due to hormonal changes during pregnancy have been reshaped by the findings that this situation may also develop due to psychosocial factors. Relatedly, the number of studies on postpartum depression experienced by fathers has increased over time. Results of those studies show that fathers' psychological state also influences their parenting and the development of children. Fathers may experience paternal depression due to a lack of social support, economic conditions, relationship dynamics, and changing living conditions in the postpartum period. This situation may cause fathers to avoid parenting duties, spend less time with their children, be unable to cooperate with the mother, and have anger problems or deterioration in the relationship with the mother. The effects of depression on individuals' parenting styles negatively affect child-parent attachment and may cause children to develop emotional and behavioral problems. Therefore, it is very important to examine fathers' psychological state for children's development and the healthy progress of family dynamics. This review aims to address the effect of paternal depression on parenting and child development.

Keywords: Postpartum period, paternity, paternal depression, child development

Giriş

Çocuk sahibi olmak gibi önemli bir hayat olayının etkilerinin ilk açığa çıktığı dönem olan postpartum dönemde, anne ve babalar yoğun fizyolojik ve psikolojik değişimlerden geçmektedir (Kim ve Swain 2007). Ebeveynlik rolünün üstlenilmesi, yeni doğanın bakımı ve bu dönemin çeşitli gereklilikleriyle birlikte aileler yeni bir gelişimsel kriz süreci ile karşılaşabilmektedir (Güleç ve ark. 2014). Buna ek olarak, bu dönemde depresif semptomlar, umutsuzluk, çaresizlik gibi duygular ebeveynlik deneyimini olumsuz etkileyebilmektedir (Ertekin Pinar ve Ozbek 2020). Her ne kadar, doğum sonrası depresyon annelerle ilişkilendirilmiş bir kavram olarak gözlemlense de, son dönemde alanyazındaki çalışmalar babaların da doğum sonrası dönemde olumsuz etkiler deneyimleyebildiğini göstermektedir (Serhan ve ark. 2012, Bergström, 2013, Eddy ve ark. 2019). Şimdiye kadar, doğum öncesi ve sonrası dönemde depresyonun kadınlarla ilişkilendirilmesi, gebelik ve doğuma bağlı depresif semptomların hormonal değişikliklerin bir ürünü olarak görülmesinden kaynaklanırken (Wee ve ark. 2011), bu alanda zamanla artan çalışmaların sonucunda doğum sonrası depresyonun psikososyal faktörlerin etkisiyle de meydana gelebildiği ortaya konmuştur (Philpott 2016a). Dolayısıyla doğum öncesi ve sonrası dönemde babaların da bu etkilere bağlı olarak depresif semptomlar gösterebileceği dikkate alınması gereken bir faktör olarak öne çıkmaktadır.

Ebeveynliğe geçiş süreci, bireylerin hayatında güçlü değişiklikler yaratabilirken kişisel, çevresel ya da çocukla ilgili faktörlerden etkilenebilmektedir. Babalığın erkeklerin sağlığı için koruyucu bir etkiye sahip olabildiği ve bununla birlikte baba olmanın, olumlu davranış değişiklikleri ve sorumluluk duygusunun artmasıyla ilişkilendirilebildiği belirtilmiştir (Garfield ve ark. 2010). Ancak getirdiği olumlu değişimlerin yanı sıra özellikle doğum sonrası dönemde ebeveynlik, kişilerin rutinlerini büyük ölçüde değiştirmektedir (Phillip 2016a). Bu değişim hem anne hem de babalarda uyku problemleri, yorgunluk, finansal kaygılar ve ilişki problemleri yaratabilmektedir (McCoy 2012). Bu süreç başlamadan önce, ebeveynlerin ebeveynlik rolünü başarıyla üstlenmeye dair kaygıları olabilmektedir. Anneliğe ve babalığa dair toplumsal ve kişisel beklentiler gerçeklerle uyumlayabilir ve anneler başarısızlık, babalar belirsizlik ve yetersizlik duygularıyla baş etmek zorunda kalabilirler (Choi 2005, Draper 2003).

Doğum sonrası depresyon, peripartum başlangıçlı, gebelik ya da doğum sonrası 4 haftalık süreç içerisinde gözlemlenen majör depresif epizod olarak tanımlanmaktadır (APA 2013). Ancak klinik uygulamada, doğum sonrası depresyon için doğum sonrası 4 haftalık, 3 aylık, 6 aylık ve 12 aya kadar olan süreçleri kapsayacak şekilde tanımlamalar kullanılmaktadır (Stewart ve Vigod 2016). Annelerin deneyimlediği doğum sonrası depresyona dair farkındalığın yıllar içerisinde gelişmesi ve yapılan çalışmaların bu psikopatolojinin bilinirliğini arttırmasına rağmen, paternal postnatal depresyon adı altında da incelenen doğum sonrası babalık depresyonu nispeten yeni bir kavramdır ve babalık depresyonuna yönelik tarama ve tanı uygulamaları oldukça zayıftır (Shaheen ve ark. 2019). Doğum sonrası babalık depresyonunun sınırlı oranda çalışılması ve toplumda bu konudaki farkındalığın yeterli seviyede olmaması, babalık depresyonunun tanılama ve tedavi süreçleriyle birlikte, etkilediği faktörler ve durumlar için de dezavantaj yaratmaktadır.

Doğum sonrası babalık depresyonu, çocuk sahibi olunduktan sonraki bir yıl içerisinde gözlemlenen bir duygudurum bozukluğudur (Massoudi 2013). Depresyon semptomlarında gözlemlenebilen cinsiyet farklılıkları, doğum sonrası depresyon için de ortaya çıkmaktadır ve babalar, doğum sonrası dönemde annelerden farklı depresif semptomlara sahip olabilmektedir. Tipik depresyon semptomları olarak kabul edilebilen öfke, çökkün duygu durumu, ilgi/istek azalması gibi semptomlar doğum sonrası dönemde kadınlarda daha sık gözlemlenirken, riskli davranışlar, alkol ve madde kullanımı, yorgunluk gibi somatik belirtiler ve şiddete meyil, erkeklerde gözlemlenen semptomlardandır (Winkler ve ark. 2004). Buna ek olarak, babalık depresyonu deneyimleyen bireyler, ailevi, işle ilgili ve bireysel gereklilikleri karşılamakta güçlük çekmekte ve kendilerini daha az destek görür hissetmektedir (Edhborg ve ark. 2016).

Çocukların erken dönemdeki gelişimlerinde, ebeveynlerin rolü oldukça büyüktür. Doğum sonrası babalık depresyonu, yalnızca babaları değil, çocukların duygusal, davranışsal, bilişsel gelişimlerini ve ailenin işlevselliğini de olumsuz etkileyebilmektedir (Nath ve ark. 2016). Babalık depresyonu, çocuklarda geç konuşma ya da davranış bozuklukları gibi olumsuz etkilere sahip olabilirken, baba-çocuk bağlanmasını ve anne-çocuk ilişkisini de sarsabilir (Cummings ve ark. 2005).

Bireylerin ebeveynlik stillerini ve çocuklarıyla olan iletişimlerini etkileyebilecek faktörlerin, olumsuz gelişimsel etkilere sahip olmaması açısından değerlendirilmeleri ve göz önüne alınmaları gerekmektedir. Bu nedenle bu çalışmada alanyazında henüz yeni sayılabilecek doğum sonrası babalık depresyonu hakkında bilinenlerin derlenmesi, risk faktörlerinin ve etkilerinin ortaya konması amaçlanmaktadır. Bu şekilde hem şimdiye kadar göz ardı edilmiş bu konunun önemi ortaya konacak, hem de gerçekleştirilecek yeni çalışmalar için alanyazındaki

boşlukların görülmesi sağlanacaktır.

Doğum Sonrası Babalık Depresyonunun Görülme Sıklığı

Alanyazında, erkeklerdeki doğum sonrası depresyonun görülme sıklığının, kadınlarda gözlemlenen doğum sonrası depresyon sıklığının neredeyse yarısı kadar yüksek olduğu öne sürülmüştür (Melrose 2010). Goodman (2004) tarafından yapılan meta-analizde, doğum sonrası ilk bir yıl süresince örneklemdaki babalık depresyonu görülme sıklığı yüzde 1,2 ile 25 arasında belirlenirken, partnerleri doğum sonrası depresyonu deneyimleyen erkeklerde bu oranın yüzde 24 ile 50 arasında olduğu saptanmıştır. Ramchandani ve arkadaşları (2005) tarafından 13.351 anne ve 12.884 baba ile gerçekleştirilen çalışmada, doğumdan 8 hafta sonra ölçülmüş depresif belirtilerin oranı anneler için yüzde 10, babalar için de yüzde 4 olarak belirtilmiştir. Babaların çocuk yetiştirmeye dair özgüven ve hazırlık eksiklikleri, bebeğe karşı kıskançlık ve ihmâl duyguları, sosyal ve cinsel yaşamın bozulması, bebek bakmanın getirdiği zorluklar ve varsa diğer çocuklar ve partnerle olan ilişki için daha az zaman ayırma babalık depresyonunun deneyimlenmesinde etkili olabilen ve ebeveynliğe geçiş dönemini zorlaştıran faktörler olarak ortaya konmuştur (Anderson 1996).

Risk Faktörleri

Günümüzde, babaların ebeveynlik rolüne dair beklentiler güçlü şekilde değişmiştir ve babaların ebeveynlikte daha eşitlikçi ve direkt bir tutuma sahip olmalarına dair toplumsal beklentiler artmıştır (Veskrna 2010). Bununla birlikte pek çok babanın, erkeklerin çocuk yetiştirme sürecine daha az dahil oldukları toplumsal normların kabul gördüğü dönemde büyümüş olup, babalığa dair becerileri öğrenebilecekleri bir rol modeline sahip olmadıklarını belirttikleri bildirilmiştir (Condon ve ark. 2004). Babaların yenidoğanın bakımıyla ilgilenmeye istekli olduklarını ancak kendilerinin bunu yapabilecek beceri, bilgi ve desteğe sahip olmadıklarına inandıklarını (Jordan 1990) ve bebekleriyle olan ilişkide kendi kişisel inançlarıyla kendi çocukluk deneyimlerinin önemli belirleyiciler olduğunu belirten çalışmalar da vardır (Anderson 1996). Çiftlerin çocuk sahibi olduktan sonra kendi çocukluklarına dair negatif düşüncelerinin tekrarlanabileceği ve bu düşüncelerin postpartum depresyona dair savunmasızlığı arttırabilecek bir başka unsur olduğu öne sürülmüştür (Leigh ve Milgrom 2008). Buna dayanarak, başta ilk kez baba olan ebeveynler olmak üzere babaların ebeveynliğe dair özgüven, bilgi ve beceriden yana yeterli hissetmekte zorluk yaşayabilmeleri ile kendi çocukluk deneyimleri önemli seviyede strese ve tatminsizliğe yol açabilirken, depresyon riskini de arttırabilmektedir.

Kadın ve erkeklerdeki doğum sonrası depresyon arasındaki nedensel ilişki belirsizliğini korusa da şiddetli depresif semptomlara sahip annelerin partnerlerinin depresif semptomlar gösterme riskinin oldukça yüksek olduğu söylenebilir. Yapılan birçok çalışmada maternal depresyon, hem doğum öncesi hem de doğum sonrası dönemde paternal depresyon için en önemli risk faktörü olarak bulunmuştur (Ballard ve ark. 1994, Goodman 2004, Paulson ve ark. 2016). Buna ek olarak doğum sonrası dönemde depresif partnerlere sahip erkekler hayal kırıklığı, çaresizlik, öfke, korku ve belirsizlik hislerini deneyimlediklerini belirtmişlerdir (Schumacher ve ark. 2008). Bu başlık altında doğum sonrası babalık depresyonu için risk faktörü olarak farklı çalışmalarda belirlenen faktörler ele alınacaktır.

Çevresel Risk Faktörleri

Babalardaki doğum sonrası depresyonu etkileyen çevresel etmenlerin belirlenebilmesi için yürütülen çalışmalar sonucunda çeşitli faktörler dikkat çekmiştir. Evlilik problemleri, aile ve arkadaşlardan yeterli destek alamama, eğitim seviyesi, iş ve maddi problemler gibi faktörler bunlardan bazılarıdır (Gao ve ark. 2009, Perez ve ark. 2017). Çocuk sahibi olmanın getirdiği sorumluluk, gebelik ve doğum sürecindeki problemlerin yanı sıra, birçok toplumda kabul görmüş, babaların ailelerin geçiminden sorumlu olduğuna dair algılar (Waller 2010) ve babaların sosyoekonomik durum ve çalışma hayatlarıyla ilgili stres faktörleri, doğum sonrası depresyonu deneyimlemelerindeki riski arttırmaktadır. Özellikle ailenin geçimini sağlayan birincil kişi olan babalar için çocuk sahibi olmanın getirdiği yeni finansal yükümlülük, geçim sağlayan rolü ile ilgili bir baba ve eş rolleri arasındaki dengeyi kurmalarını zorlaştırabilmektedir (John ve ark. 2005).

Türkiye’de yapılan bir çalışmada, doğum sonrası dönemdeki babalarda gelir düzeyi arttıkça depresyon düzeyinin azaldığı gözlemlenirken, bakmakla yükümlü olunan kişi sayısının artması, gebeliğin plansız olması, eş ile ilişkideki olumsuzluklar ve sosyal destek yokluğu depresyon düzeyini önemli ölçüde arttırmıştır (Ceyhun-Peker ve ark. 2019). Benzer şekilde Bergström (2013), ilk kez baba olan 812 katılımcıyla gerçekleştirdiği çalışmasında, daha genç baba olmanın, düşük eğitim ve gelir seviyesinin ve finansal endişelerin depresyon riskini arttırdığını saptamıştır. Bunlara ek olarak doğum sonrası babalık depresyonuna dair bilgi eksikliği, damgalanma korkusu ve

cinsiyet stereotiplerinden kaynaklanan beklentilerin babaların deneyimlediği doğum sonrası depresyonu besleyen ve yardım almalarının önünde bariyer oluşturan faktörler oldukları ortaya konmuştur (Eddy ve ark. 2019).

Babalık depresyonunun oluşumunda partnerle ilişkiye dair problemler de etkili olabilmekte, önemli değişikliklerin yaşandığı gebelik ve doğum sonrası dönemde partnerle olan ilişki de çeşitli zorluklardan geçebilmektedir. Eşten soyutlanma duygusu, ebeveynlik stresini de daha karmaşık bir hale getirebilir (Veskrna 2010). Yine, gebelik döneminde başlayıp doğum sonrası dönemde de devam edebilen cinsel yakınlıkla ilgili sorunların babalık depresyonu için risk faktörü kabul edilebileceği öne sürülmüştür (Condon ve ark. 2004). Partnerler arasındaki ilişkinin geçirebileceği değişimin boyutu, doğumdan önce öngörülemez hafife alınabilmekte, ancak bu değişim önemli bir kayıp olarak görülüp depresyon için risk yaratabilmektedir (Alexander 2001). Tüm bunlara ek olarak, çocuk bakımıyla ilgili beklenenden fazla zorluk yaşamak, kolik ya da gelişim geriliği olan bir bebeğe sahip olmak (Philpott 2016b), yenidoğanın uyku problemleri ya da mizaç özellikleri de babalık depresyonunu tetikleyici faktörlerden olabilmektedir (Frank ve Corcoran 2018).

Biyolojik Risk Faktörleri

Alanyazında annelerin doğum sonrası depresyonunun biyolojik süreçler ile olan ilişkisine dair çalışmalar fazla olsa da, babaların doğum sonrası depresyonlarının biyolojik nedenlerini araştıran çalışma sayısı oldukça kısıtlıdır. Babalık depresyonunda etkili olabileceği düşünülen faktörlerden biri hormonal değişikliklerdir (Kim ve Swain 2007). Babaların testosteron seviyelerinin partnerlerinin gebe olduğu dönemde düşüş gösterebildiği ve bu düşüşün agresyonu düşürerek ebeveynliği destekleyebilecek bir niteliğe sahip olabileceği öne sürülse de (Wynne-Edwards 2001, Bakermans-Kranenburg ve ark. 2019) erkeklerde testosteron hormonu seviyesindeki düşüşün, depresif semptomların artmasıyla ilişkili olduğu da saptanmıştır (McIntyre ve ark. 2006). Buna ek olarak babalarda partnerin gebeliği süresince ve doğum sonrası dönemde artış gösterebilen vazopressin ve oksitosin hormonlarının, yenidoğandan gelen tepkilere duyarlılığı artırma ve ebeveynlikteki bağı güçlendirmeye yönelik etkileri olabildiği, bu hormondaki olası düşüşlerin de babaların doğum sonrası depresyon yaşamalarında etkili olabileceği düşünülmektedir (Kim ve Swain 2007, Naber ve ark. 2010, Thijssen ve ark. 2018).

Psikolojik Risk Faktörleri

Psikolojik risk unsurları arasında ise daha önce alınmış bir psikiyatrik tanıya sahip olmak, doğum sonrası dönemde babalık depresyonu için bir başka önemli risk faktörüdür (Nishimura ve Ohashi 2010). Özellikle stres ve anksiyete gibi diğer psikolojik faktörlere kıyasla kişisel depresyon öyküsü, doğum sonrası depresyon için daha yüksek risk oluşturmaktadır (Wee ve ark. 2011). Ek olarak, nörotisizmin erkeklerdeki postpartum depresyonu üzerinde etkili olduğunu ortaya koyan çalışmalar olduğu gibi (Matthey ve ark. 2000, Dudley ve ark. 2001), yetişkin bağlanma stillerinin de bu dönemde depresyona karşı savunmasızlığı arttıracak bir faktör olduğu ve kaygılı bağlanmaya sahip bireylerin postpartum depresyonu deneyimleme riskinin daha yüksek olabileceği savunulmuştur (Johansson 2020). Erkeklerde major depresyonun görülmesinde etkili olan düşük özsaygı, madde kullanımı ya da genetik yatkınlık gibi faktörlerin (Kendler ve ark. 2006), önceden alınmış psikiyatrik tanının bulunmasına ek olarak, doğum sonrası dönemde babalık depresyonu için de etkili faktörler olabileceği düşünülmektedir. Annelerle yapılan çalışmalarda, mükemmeliyetçilik, dış kontrol odaklılık, kontrol ihtiyacı gibi özelliklerin postpartum depresyon geliştirme riskini arttırdığı (Dalfen 2009), bu gibi özelliklere yüksek derecede anksiyete de eşlik edebildiğinden, kişilerin depresyonla baş etme becerilerinin de etkilenebileceği öne sürülmüştür (Boyce 2003). Ayrıca esnek olmayan kişilik özelliklerine sahip olmanın getirebileceği kişinin kendisine ve çevresine karşı olan yüksek beklentilerinin, kontrol sağlamanın zorlaştığı bir dönem olan doğum sonrası dönemde başarısızlık hissini yoğunlaştırabileceği ve postpartum depresyon için bir başka risk unsuru oluşturabileceği savunulmuştur (Ferreira, 2016). Her ne kadar babaların psikolojik risk etmenlerine odaklanan çalışmalar kısıtlı olsa da, doğum sonrası dönemde depresyonun baba ve annelerde gelişimine dair paralellikler mevcuttur. Dolayısıyla bu dönemdeki babalık depresyonunun, psikiyatrik tanı geçmişinden, kişilik özelliklerinden ve bağlanma stillerinden etkilenebileceği ve bu faktörlere dayanarak gelişebileceği düşünülmektedir.

Doğum Sonrası Babalık Depresyonunun Aileye Etkileri

Ebeveynlik hem anne hem babalar için olumsuz etkiler oluşturacak kadar stresli bir deneyim olabilmektedir. Zor mizaçlı ya da sağlık sorunları olan bir çocuk sahibi olmak, ekonomik problemler, gebelik ve doğum sonrası dönemde cinsel yakınlıkla ilgili sıkıntılar ya da ortak yaşam olaylarına bağlı unsurlar çiftlerin depresif belirtilerini etkileyebilmektedir (Salmela-Aro ve ark. 2006). Alanyazında, erkeklerin depresyonla mücadele ederken yüksek

düzeide öfke ifadesi bildirdikleri (Madsen ve Juhl 2007), partnerleriyle olan ilişkilerinde olumsuz duyguları yıkıcı biçimde ifade etmeye dair eğilim, ya da stresli dönemlerde partnerleriyle olan ilişkilerine dair gerekliliklerden ve etkileşimlerden uzaklaşma gösterebildikleri belirtilmiştir (Papp ve ark. 2007, Ramchandani ve ark. 2011). Doğum sonrası 7 haftalık dönemde depresif semptomlar gösteren ve göstermeyen babalarla yaptıkları çalışmada Ramchandani ve arkadaşları (2011), depresif babaların depresif olmayanlara kıyasla ilişkilerine yönelik daha yüksek tatminsizlik, daha düşük yakınlık hissi, ilişkinin geleceğine dair daha yüksek güvensizlik raporladıklarını ortaya koymuştur. Aynı çalışmada depresif babaların eşleri partnerlerinin düşük duygusal yakınlığa sahip olduğunu belirtmişlerdir. Öte yandan, depresyon çatışma çözme stilleri üzerinde de oldukça önemli etkilere sahip olabilmekte ve ilişki dinamiklerinde çeşitli engeller ortaya çıkarabilmektedir. Depresif semptomlar raporlayan erkeklerin çatışma çözme için saldırganlık ya da görmezden gelme stratejilerini daha sık kullandıkları (Marchand ve Hock 2003) ve depresyonun erkekleri aileye dair sorumluluklarını yerine getirme ve aileyle zaman geçirmeye dair oldukça olumsuz etkilediği öne sürülmüştür (Chuck ve ark. 2009). Doğum sonrası dönemde eşlerin birbirine desteği depresyon için koruyucu bir faktör olarak göz önüne alındığında, doğum sonrası depresyon yaşayan babaların partnerlerine olan desteklerinin düşmesi, anneleri de strese ve psikopatolojilere karşı daha savunmasız hale getirmektedir (Morse ve ark. 2000). Salmela-Aro ve arkadaşları (2006) depresif belirtiler ve evlilik memnuniyetsizliğinin gebelik boyunca ve çocuğun doğumundan sonraki dönemde tipik olarak çiftler tarafından paylaşıldığını ve bu paylaşımın yalnızca evlilikteki doyumsuzlukla ilişkili olan depresif semptomları değil, depresif semptomların yol açtığı yeni evlilik problemlerini de içerdiğini öne sürmüştür. Ayrıca, hem annelik hem de babalık depresyonu, çocukların dışsallaştırma davranışlarının güçlü yordayıcıları olabilmektedir (Weinfield ve ark. 2009). Dolayısıyla, doğum sonrası dönemde babalık depresyonu, aile sisteminde önemli sorunlar meydana getirebilecek bir kavramdır ve tanılama ile tedavisi oldukça önemlidir.

Doğum Sonrası Babalık Depresyonu ve Çocuk Gelişimi

Ebeveynlerin psikolojik durumları, çocuklarının psikolojik ve gelişimsel problemlerle karşılaşmalarında etkili olabilmektedir. Doğum sonrası dönemde babalık depresyonunun, annenin psikolojik durumundan bağımsız olarak çocuk gelişiminde olumsuz etkilere sahip olabileceğine dair kanıtlar gün geçtikçe artmaktadır (Ramchandani ve Psychogiou 2009). Çocukların farklı yaş dönemlerindeki psikososyal uyumları ile annelerin depresif semptomları arasında anlamlı ilişkiler olduğuna dair daha zengin bir alanyazın desteği olsa da (Goodman ve ark. 2011), babaların depresif belirtilerine odaklanan mevcut alanyazın, bu belirtilerin de çocukların psikososyal gelişimi ile olumsuz ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır (Feldman ve ark., 2020). Babaların psikolojik durumları, ebeveynlik stratejilerini ve çocuklarına bakışlarını etkileyebilmektedir. Ramchandani ve arkadaşları (2011) çalışmalarında, depresif babaların depresif olmayan babalara kıyasla, bebeklerini daha olumsuz mizaçlı algıladıklarını ortaya koymuştur. Yapılan meta-analiz sonucunda Wilson ve Durbin (2010) depresif babaların çökkünlük ve anhedoni gibi semptomların da etkisiyle sıcaklık ve duyarlılık gibi olumlu davranışları daha az, düşmanlık ve ilgisizlik gibi davranışları daha sık sergileyebildiğini belirtmiştir. Aynı çalışmada, pozitif ebeveynlik davranışları için anne ve babalar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı ancak negatif ebeveynlik davranışları için depresyonun etkisinin babalar için daha büyük olduğu ortaya koyulmuştur. Buna dayanarak, babaların psikolojik durumunun, çocukların baba ile sağlıklı bağ kurmasında ve babaların olumlu muamele odaklı ebeveynlik yapabilmesinde önemli bir role sahip olduğu söylenebilir.

Bebeklik Dönemi (0-2 yaş)

Doğumu takip eden ilk bir yıl, bebeğin ebeveynleriyle güvenli bağ kurmasını içeren önemli bir süreçtir. Babalık depresyonu babaların ebeveynliklerini ve çocuklarıyla olan ilişkisini değiştirebilir, ve bebeğin anne depresyonu gibi diğer faktörlerden de daha olumsuz etkilenmesine neden olabilir (Kim ve Swain 2007). Babanın ebeveynliğinin annenin postpartum depresyonuna karşı koruyucu bir rol üstlenebileceği doğum sonrası dönemde, özellikle partneri doğum sonrası depresyon yaşayan babaların durumu önem kazanmaktadır. Depresif semptomları olan babalar partnerlerine sağladıkları desteği azaltabilir ve partnerlerinin de depresif semptomlar göstermeye dair savunmasızlıklarını arttırabilirler (Mezulis ve ark. 2004).

Bebeklerin, ebeveynleriyle iletişim yoluyla biyolojik ve davranışsal düzenleme stratejileri kazandığı doğum sonrası ilk bir yılda, depresyonun getirebileceği olumsuz ebeveynlik stratejileri bebeğin beyin gelişimi ya da öz düzenleme becerileri gibi özelliklerini olumsuz etkileyebilir (Cicchetti ve Rogosch 2001). Bebeğin bakım verenle ilişkisi, duygusal ve zihinsel gelişiminde önemli bir roldedir. Yine bu dönemde ebeveynin bebeğe yakınlık gösterip sevmesi ya da onunla konuşması gibi eylemlerle güçlenen ebeveyn-bebek bağlanması (Condon ve ark. 2013) çocukların gelişimi ve büyümesinde oldukça etkili olabilmektedir (Işık ve Egelioglu-Cetişli 2020). Dolayısıyla bu dönemdeki bebek-ebeveyn bağlanmasını olumsuz etkileyebilecek bir faktör olan babalık depresyonu, çocukların

gelişimi ve iyi oluşu için de önemli bir konumdur.

Türkiye örneğinde 124 baba ile yürütülen çalışmaları sonucunda Işık ve Egelioglu-Cetişli (2020) erken dönem babalık depresyonu ile baba-bebek bağlanması ilişkisini incelemişlerdir. Çalışma sonucunda doğumu takip eden ilk gün ve ikinci ayda depresyon riski taşıyan babaların, depresyon riski taşımayan babalara kıyasla baba-bebek bağlanma skorları anlamlı şekilde düşük bulunmuştur. Aynı şekilde Türkiye’de 3-6 aylık bebek sahibi olan 175 baba ile yapılan bir diğer çalışmada bu dönemde babaların depresyon riskleri arttıkça, baba-bebek bağlanma seviyelerinin düştüğü saptanmıştır (Ertekin Pinar ve Ozbek 2020). Bunlara ek olarak, babalık depresyonunun babanın ebeveynlik davranışlarına olumsuz etkileri olabilmektedir. Doğum sonrasındaki ikinci ayda babaların depresyon seviyeleri ve çocuklarına karşı davranışlarını ele alan bir çalışmada ise Takehara ve arkadaşları (2017) doğum sonrası dönemde depresif semptomları olan babaların çocuklarına yönelik olumsuz muamele eğilimlerinin daha yüksek olduğunu belirtmişlerdir.

Babalık depresyonu, yenidoğanlarda aşırı derecede ağlama ile ilişkilendirilmiş ve bu ilişkiyi depresyonun neden olabileceği çocuğa karşı daha az duyarlı olma, çocuğu teselli etmek için daha az çaba harcama ve sinirlilik ya da saldırgan tepkiler verme gibi unsurların destekleyebileceği belirtilmiştir (van den Berg ve ark. 2009). Depresif semptomların anne ve babaların çocuklara kitap okuma sıklığını olumsuz etkilediği ve 9-24 aylık çocuklarda dil ve konuşma becerisinde bozukluk ve gecikmeye neden olabileceği saptanmıştır (Paulson ve ark. 2009). Benzer olarak, babaların depresif semptomatolojisinin çocuk davranış örüntülerini yordayabildiği ve zaman içerisinde çocuk davranışlarıyla ebeveyn depresif semptomları arasında karşılıklı bir ilişki olduğu öne sürülmüştür (Gross ve ark. 2008). Doğum sonrası dönemde babaların depresif belirtilerinin takip edilmesi ve teşhisinin, çocukların duygusal ve davranışsal gelişimleri için oldukça kritik bir adım olacağı düşünülmüştür. Bebeklik çağından itibaren gelişen ebeveyn-çocuk ilişkisindeki zedelenmeler ya da gelişimsel problemlere babalık depresyonunun etkisini ortaya koyan bulgular, özellikle doğuma yakın olan dönem ve doğum sonrası dönemdeki babalık depresyonuna dair farkındalığın artırılması gerektiğini göstermektedir.

İlk Çocukluk (3-6 yaş)

Okul öncesi dönem, çocuklardaki problemleri değerlendirilmesi için uygun bir dönemdir. Bu dönemde kalıcı olabilecek ve yetişkinlikte de devam edebilecek davranışlar da öngörülebilmektedir (Loeber ve Hay 1997). Özellikle 4 yaş çocukların sosyal işlevselliğe adım attığı önemli bir zamandır ve çocukların problemleri bu yaşta daha kolay değerlendirilebilir bir hal alabilmektedir (Hagekull ve Bohlin 1992). Ebeveynliği etkileyen önemli faktörlerden olan ebeveyn psikolojisinin çocuklar üzerindeki etkisi farklı zamanlarda farklı seviyelerde gözlemlenebilmektedir. Babalık depresyonu için bu etkiler babalık depresyonunun baba-çocuk ilişkisine olan direkt etkisi ve evlilik problemleri ya da maternal psikopatoloji ile ilişkisi üzerinden dolaylı etkilerle şiddetlenebilir (Ramchandani ve ark. 2005). Fletcher ve arkadaşlarının (2011) prospektif çalışmasında, bebeklik döneminde babaları depresif semptomlar gösteren çocukların, babaları depresif semptomlar göstermeyen çocuklara kıyasla 4-5 yaş döneminde duygusal zorluk, hiperaktivite, akran sorunları ve davranış ölçümlerinde daha olumsuz sonuçlar aldıkları gözlemlenmiştir. Aynı çalışmada, babalık depresyonunun etkileri çocukların cinsiyetine göre değişiklik göstermiş, erken dönem babalık depresyonunun erkek çocuklarda hiperaktivite ile daha güçlü ilişkili olduğu bulunurken, kız çocuklarda duygusal problemlerle daha güçlü ilişkiye sahip olduğu saptanmıştır. Yine, doğum sonrası 8. ve 12. aylarda depresyon skorları ölçülen babaların çocuklarından 3,5 yıl sonunda alınan ölçümler, çocuklardaki duygusal problemler ve hiperaktivite skorlarının, doğum sonrası babalık depresyonuyla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Ramchandani ve ark. 2005). Benzer çalışmalarda, ebeveynlerin doğum sonrası depresyonu ve evlilik çatışmaları, 3-4 yaş aralığındaki çocuklarında davranışsal problemlerle ilişkili bulunmuş (Hanington ve ark. 2011), babanın doğum sonrası depresyonunun 2-3 yaş aralığındaki çocuklarda içselleştirme ve dışsallaştırma problemlerini yordadığı ortaya konmuştur (Carro ve ark. 1993). 4-6 yaş aralığındaki çocukları kapsayan çalışmalarında Dave ve arkadaşları (2008) tarafından babalık depresyonunun çocuklarda daha düşük prososyal davranış puanlarıyla ve akran çatışmalarıyla ilişkili olduğu belirtilmiştir. Doğum sonrası dönemdeki babalık depresyonunun ilk çocukluk çağındaki etkilerine dair bulgular sınırlıdır ancak davranış problemlerinin daha geniş boyutta gözlemlenebildiği ilk çocukluk çağını kapsayacak boyutsal çalışmalarda babalık depresyonunun uzun vadedeki etkilerinin daha iyi aydınlatılabileceği düşünülmektedir.

İkinci Çocukluk Dönemi ve Ergenlikteki Etkiler

Gelişimsel psikopatoloji alanında, çocuk ve ergenlerde duygusal ve davranışsal uyumsuzluk riskini arttıran faktörlerin açıklanması temel hedeflerden biri olmuştur. Çocuğun mizacı, evlilik içi problemler ya da boşanma, strese maruz kalma, yeterli bakımdan yoksun bırakılma ve annenin psikopatolojisi gibi çeşitli çevresel nedenler

çocuk ve ergenlerde gelişen psikopatolojiler için önemli bağlantılar olarak kabul görmüştür (Downey ve Coyne 1990, Phare ve Compas 1992). Her ne kadar psikopatolojileri dahil olmak üzere babaların özellikleri, çocuk ve ergen psikopatolojisinin gelişimi ile ilişkisi açısından araştırmalarda daha az ilgi görmüş olsa da, yapılan çalışmalar doğrultusunda psikiyatrik tanı almış çocukların babalarının tanı almamış çocukların babalarına kıyasla daha yüksek psikopatoloji düzeyine sahip oldukları öne sürülmüştür (Phare ve Compas 1992, Weitzman ve ark. 2011). Okul çağındaki çocuklar ve ergenler ile onların ailelerini kapsayan çalışmalarında Weitzman ve arkadaşları (2011) depresif semptomları olan babalarla birlikte yaşamının, diğer faktörlerden bağımsız olarak çocuk ve ergenlerdeki duygusal ya da davranışsal problemlerdeki artışla ilişkili olduğunu saptamıştır. Benzer şekilde Ramchandani ve arkadaşlarının (2008) boylamsal çalışmasında babalık depresyonu, doğum sonrası dönemde depresif semptomlara sahip babaların çocuklarında 7 yıl sonra yapılan ölçümler sonucu, babaları depresif semptomlar göstermemiş çocuklara kıyasla, başta davranış bozuklukları olmak üzere çeşitli psikiyatrik bozukluklarla ilişkili bulunmuştur. Çalışma sonucunda, depresif babaların çocuklarının %12sinde psikiyatrik bozuklukların geliştiği gözlemlenirken, depresif olmayan babaların çocuklarında ise bu oran %6 olarak saptanmıştır. İsveç örneğinde 1 milyonun üzerinde katılımcıyla gerçekleştirilmiş olan bir çalışmada 16 yaşındaki akademik performans ile farklı dönemlerde değerlendirilmiş olan anne-baba depresyonunun ilişkisi incelenmiş ve tüm dönemlerde ebeveyn depresyonu çocukların okul performansıyla ilişkili bulunmuştur (Shen ve ark. 2016).

Doğum sonrası babalık depresyonu gün geçtikçe çalışmalarda daha fazla yer bulmaktadır ve sonraki yıllarda çocuklar üzerinde nasıl etkileri olabileceğini inceleyen boylamsal çalışma sayısının artırılması da önem arz etmektedir. Ancak bulgular doğrultusunda, çocukla kurulan iletişimi ve babanın ebeveynlik stratejilerini önemli ölçüde etkileyebileceğinden, babalık depresyonunun çocukların psikopatolojiye eğilimlerini arttıracak bir rol üstlenebildiği düşünülmüştür.

Sonuç

Alanyazın incelendiğinde, doğum sonrası babalık depresyonunun annelik depresyonuna kıyasla çok daha kısıtlı oranda incelenen ancak son yıllarda geçmişe göre daha fazla çalışılan bir kavram olduğu görülmektedir. Bu gözden geçirme çalışmasında incelenen araştırmaların bulguları doğrultusunda, babalık depresyonu için psikiyatrik tanı geçmişi, ekonomik durum, sosyal destek eksikliği ve annenin depresyonu gibi faktörlerin risk oranını arttıran etkenler olduğu söylenebilir. Ayrıca babalık depresyonunun, aile dinamiklerini, bireysel ilişkileri, çocuk-ebeveyn ilişkisini ve çocukların gelişimsel süreçlerini bozabilecek düzeyde önem arz eden bir kavram olduğu da göze çarpmaktadır.

Çocukların ebeveynleriyle kurdukları bağ, çocukları bilişsel, duygusal ve fiziksel olarak etkileyebilen, onların dış dünyayla bağlantılarını düzenleyen bir faktördür. Dolayısıyla ebeveyn ile çocuk arasındaki bağlanmayı etkileyebilecek olumsuzluklar, çocukların daha sonraki dönemde de davranış, duygu ve düşüncelerini şekillendirebilmektedir. Ebeveynler ile çocuklarının ilişkilerini olumsuz etkileyebilecek faktörlerden biri olan depresyonun, özellikle bu ilişkinin yeni güçlenmeye başladığı doğum sonrası dönemde takip edilmesi çocukların gelişimi ve ebeveynleriyle kurdukları iletişimin sağlığı için oldukça önemlidir.

Doğum sonrası babalık depresyonu, tanı ve tedavi yeterliliği olan uzmanlarca daha çok dikkate alınması ve farklı tedavi süreçleri geliştirilmesi gereken bir olgudur. Tanı ve tedavi konusunda destek bulmakta zorlanan babalar, bu durumu kendileri baş etmek zorunda kalmaktadır. Cameron ve arkadaşları (2017) babaların doğum sonrası babalık depresyonu tedavisi için farmakoterapiye kıyasla bireysel ve çift psikoterapisini tercih ettiğini, bireysel terapiyi ise tüm tedavi yöntemlerinden daha güvenilir bulduklarını öne sürmüştür. Bu nedenle doğum öncesi dönemden itibaren, ebeveynlikle ilgili eğitimlerin ya da müdahale programlarının hem anne hem babalar için kapsayıcı olması, ebeveynlerdeki olası depresif semptomlar için uzmanların farkındalığının artması, ebeveynlerin bireysel ya da çift psikoterapilerine yönelmeye dair gönüllü olmaları için cesaretlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmüştür. Buna ek olarak, çiftlerin ilişkilerini algılayış biçimlerinin ve iletişimlerinin depresyon deneyimlerinde etkili olabildiği değerlendirildiğinde, bireylerin, partnerleriyle olan iletişim ve çatışma çözme stillerini yeniden gözden geçirmeleri ve çiftlerin aralarındaki ilişkiyi yapıcı bir noktadan yeniden değerlendirmeleri, doğum sonrası dönemde ebeveynlerin depresyon riskini düşürebilir ya da depresyonu daha az şiddetli deneyimlemelerine yardımcı olabilir. Dolayısıyla, doğum öncesi dönemden itibaren ebeveynlere sahip oldukları sosyal desteği güçlendirebilecek ve iletişim problemlerini en aza indireyecek beceriler kazandırılması da önem arz etmektedir. Ek olarak, babalık depresyonuna karşı koruyucu faktörler üzerine yapılmış yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır. Babalık depresyonunun deneyimlenmesini ya da şiddetini etkileyen annelik depresyonu, çocuk sayısı ya da ekonomik durum gibi etkenler göz önüne alındığında, bu kavramlarla ilgili olabilecek koruyucu faktörlerin neler olabileceğine dair çalışmaların artırılmasının, babalık depresyonunu daha

iyi tanımaya ve sıklığını azaltmaya yardımcı olabileceği düşünülmüştür.

Ebeveynlerin psikolojik iyi oluşlarının çocuklarının gelişimi üzerindeki etkisi göz önüne alındığında, bu durumun çocuklarla birlikte aileyi, ailenin çevresini ve dolayısıyla toplumu da etkileyebilecek önemde bir sorun olabileceği görülmektedir. Bu nedenle erken tanı ve tedavinin gerçekleştirilebilmesi için alandaki uzmanların işbirliği içerisinde çalışmasına ve ebeveyn adaylarının yeterli düzeyde bilgilendirilmesine ihtiyaç vardır.

Kaynaklar

- Alexander J (2001) Depressed men: an exploratory study of close relationships. *J Psychiatr Ment Health Nurs*, 8:67-75.
- APA (2013) *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders*, 5th edition (DSM-5). Washington D.C, American Psychiatric Association.
- Anderson A (1996) The father-infant relationship: becoming connected. *J Soc Pediatr Nurs*, 1:83-92.
- Bakermans-Kranenburg M, Lotz A, Alyousefi-van Dijk K, van IJzendoorn M (2019) Birth of a father: fathering in the first 1,000 days. *Child Dev Perspect*, 13:247-253.
- Ballard C, Davis R, Cullen P, Mohan R, Dean C (1994) Prevalence of postnatal psychiatric morbidity in mothers and fathers. *Br J Psychiatry*, 164:782-788.
- Bergström M (2013) Depressive symptoms in new first-time fathers: associations with age, sociodemographic characteristics, and antenatal psychological well-being. *Birth*, 40:32-38.
- Boyce P (2003) Risk factors for postnatal depression: a review and risk factors in Australian populations. *Arch Womens Ment Health*, 6:43-50.
- Brockington I (2004) Postpartum psychiatric disorders. *Lancet*, 363:303-310.
- Cameron E, Hunter D, Sedov I, Tomfohr-Madsen L (2017) What do dads want? Treatment preferences for paternal postpartum depression. *J Affect Disord*, 215:62-70.
- Carro M, Grant K, Gotlib I, Compas B (1993) Postpartum depression and child development: an investigation of mothers and fathers as sources of risk and resilience. *Dev Psychopathol*, 5:567-579
- Ceyhun-Peker A, Cömert-Okutucu A, Tekiner A, Dağlı Z (2016) Babalarda doğum sonu depresyonu ve etkili olan faktörlerin değerlendirilmesi. *Konuralp Tıp Dergisi*, 8:141-146.
- Choi P, Henshaw C, Baker S, Tree J (2005) Supermum, superwife, supereverything: performing femininity in the transition to motherhood. *J Reprod Infant Psychol*, 23:167-180.
- Chuick C, Greenfeld S, Shepard S, Cochran S, Haley J (2009) A qualitative investigation of depression in men. *Psychol Men Masc*, 10:302-313.
- Cicchetti D, Rogosch F (2001) Diverse patterns of neuroendocrine activity in maltreated children. *Dev Psychol*, 13:677-693.
- Condon J, Corkindale C, Boyce P (2004) The first-time fathers study: a prospective study of the mental health and wellbeing of men during the transition to parenthood. *Aust N Z J Psychiatry*, 38:6-64.
- Condon J, Corkindale C, Gamble E (2013) A longitudinal study of father-to-infant attachment: antecedents and correlates. *J Reprod Infant Psychol*, 31:15-30.
- Cummings E, Keller P, Davies P (2005) Towards a family process model of maternal and paternal depressive symptoms: exploring multiple relations with child and family functioning. *J Child Psychol Psychiatry*, 46:479-489.
- Dalfen A (2009) *When Baby Brings the Blues: Solutions for Postpartum Depression*. Mississauga, Wiley.
- Dave S, Sherr L, Senior R, Nazareth I (2008) Associations between paternal depression and behaviour problems in children of 4-6 years. *Eur Child Adolesc Psychiatry*, 17:306-315.
- Downey G, Coyne J (1990) Children of depressed parents: an integrative review. *Psychol Bull*, 108:50-76.
- Draper J (2003) Men's passage to fatherhood: an analysis of the contemporary relevance of transition theory. *Nurs Inq*, 10:66-78.
- Eddy B, Poll V, Whiting J, Clevesy M (2019) Forgotten fathers: postpartum depression in men. *J Fam Issues*, 40:1001-1017.
- Edhborg M, Carlberg M, Simon F, Lindberg L (2016) "Waiting for better times": experiences in the first postpartum year by Swedish fathers with depressive symptoms. *Am J Mens Health*, 10:428-439.
- Ertekin Pınar S, Ozbek H (2022) Paternal depression and attachment levels of first-time fathers in Turkey. *Perspect Psychiatr Care*, 58:1082-1088.
- Feldman J, Wilson M, Shaw D (2020) Relations between early childhood paternal depression and preschool- and school-age psychosocial functioning. *J Clin Child Adolesc Psychol*, 51:1-15.
- Ferreira L (2016) *Postnatal depression and the evaluation of an integrative parenting programme (Doctoral dissertation)*. Potchefstroom, South Africa, North-West University.
- Fletcher R, Feeman E, Garfield C, Vimpani G (2011) The effects of early paternal depression on children's development. *Med J Aust*, 195:685-689.
- Frank L, Corcoran P (2018) Paternal postnatal depression in Ireland: prevalence and associated factors. *Midwifery*, 56:121-127.

- Garfield C, Isacco A, Bartlo W (2010) Men's health and fatherhood in the urban midwestern United States. *Int J Mens Health*, 9:161-174.
- Gao L, Chan S, Mao Q (2009) Depression, perceived stress, and social support among first-time Chinese mothers and fathers in the postpartum period. *Res Nurs Health*, 32:50-58.
- Goodman J (2004) Paternal postpartum depression, its relationship to maternal postpartum depression, and implications for family health. *J Adv Nurs*, 45:26-35.
- Goodman S, Rouse M, Connell A, Broth M, Hall C, Heyward D (2011) Maternal depression and child psychopathology: a meta-analytic review. *Clin Child Fam Psychol*, 14:1-27.
- Gross H, Shaw D, Moilanen K, Dishion T, Wilson M (2008) Reciprocal models of child behavior and depressive symptoms in mothers and fathers in a sample of children at risk for early conduct problems. *J Fam Psychol*, 22:742-751.
- Güleç D, Kavlak O, Sevil Ü (2014) Ebeveynlerin doğum sonu yaşadıkları duygusal sorunlar ve hemşirelik bakımı. *Hemşirelikte Eğitim ve Araştırma Dergisi*, 11:54-60.
- Hagekull B, Bohlin G (1992) Prevalence of problematic behaviors in four-year-olds. *Scand J Psychol*, 33:359-369.
- Hanington L, Heron J, Stein A, Ramchandani P (2011) Parental depression and child outcomes – is marital conflict the missing link? *Child Care Health Dev*, 38:520-529.
- Işık S, Egelioglu Cetişli N (2020) Paternal depresyon ve baba-bebek bağlanması arasındaki ilişki. *Cukurova Medical Journal*, 45:1663-1671.
- Johansson M, Nordström T, Svensson I (2020) Depressive symptoms, parental stress, and attachment style in mothers and fathers two and a half years after childbirth: are fathers as affected as mothers? *J Child Health Care*, 1-11.
- John W, Cameron C, McVeigh C (2005) Meeting the challenge of new fatherhood during the early weeks. *Clin Res*, 34:180-189.
- Jordan P (1990) Laboring for relevance: expectant and new fatherhood. *Nurs Res*, 39:11-16.
- Kendler K, Gardner C, Prescott C (2006) Toward a comprehensive developmental model for major depression in men. *Am J Psychiatry*, 163:115-124.
- Kim P, Swain J (2007) Sad dads: paternal postpartum depression. *Psychiatry*, 4:35-47.
- Leigh B, Milgrom J (2008) Risk factors for antenatal depression, postnatal depression and parenting stress. *BMC Psychiatry*, 8:1-11.
- Loeber R, Hay D (1997) Key issues in the development of aggression and violence from childhood to early adulthood. *Annu Rev Psychol*, 48:371-410.
- Madsen S, Juhl T (2007) Paternal depression in the postnatal period assessed with traditional and male depression scales. *J Mens Health Gend*, 4:26-31.
- Marchand J, Hock E (2003) Mothers' and fathers' depressive symptoms and conflict resolution strategies in the marriage and children's externalizing and internalizing behaviors. *J Genet Psychol*, 164:227-239.
- Massoudi P (2013) Depression and stress in Swedish fathers in the postnatal period- prevalence, correlates, identification and support (Doctoral Dissertation). University of Gothenburg.
- McCoy S (2012) Postpartum depression in men. In *Perinatal Depression* (Ed MGR Castillo):163-176. London, UK, IntechOpen.
- McIntyre R, Mancini D, Eisfeld B, Soczynska J, Grupp L, Konarski J et al. (2006) Calculated bioavailable testosterone levels and depression in middle-aged men. *Psychoneuroendocrinology*, 31:1029-1035.
- Melrose S (2010) Paternal postpartum depression: how can nurses begin to help? *Contemp Nurse*, 34:199-210.
- Mezulis A, Hyde S, Clark R (2004) Father involvement moderates the effect of maternal depression during a child's infancy on child behavior problems in kindergarten. *J Fam Psychol*, 18:575-588.
- Morse A, Buist A, Durkin S (2000) First-time parenthood: influences on pre-and postnatal adjustment in fathers and mothers. *J Psychosom Obstet Gynaecol*, 21:109-120.
- Naber F, van IJzendoorn M, Deschamps P, van Engeland H, Bakermans-Kranenburg M (2010) Intranasal oxytocin increases fathers' observed responsiveness during play with their children: a double-blind within-subject experiment. *Psychoneuroendocrinology*, 35:1583-1586.
- Nath S, Psychogiou L, Kuyken W, Ford T, Ryan E, Russell G (2016) The prevalence of depressive symptoms among fathers and associated risk factors during the first seven years of their child's life: findings from the millennium cohort study. *BMC Public Health*, 16:509.
- Nishimura A, Ohashi K (2010) Risk factors of paternal depression in the early postnatal period in Japan. *Nurs Health Sci*, 15:1-8.
- Papp L, Goeke-Morey M, Cummings M (2007) Linkages between spouses' psychological distress and marital conflict in the home. *J Fam Psychol*, 21:533-537.
- Paulson J, Keefe H, Leiferman J (2009) Early parental depression and child language development. *J Child Psychol Psychiatry*, 50:254-262.
- Paulson J, Bazemore S, Goodman J, Leiferman J (2016) The course and interrelationship of maternal and paternal perinatal depression. *Arch Womens Ment Health*, 19:655-663.

- Perez C, Brahm P, Riquelme S, Riviera C, Jaramillo K, Eickhorst A (2017) Paternal post-partum depression: how has it been assessed? A literature review. *Ment Health Prev*, 7:28-36.
- Phares V, Compas E (1992) The role of fathers in child and adolescent psychopathology: make room for daddy. *Psychol Bull*, 111:387-412.
- Phillpott L (2016a) Paternal postnatal depression: an overview for primary healthcare professionals. *Prim Health Care*, 26:23-27.
- Phillpott L (2016b) Spotlight on paternal postnatal depression. *Forum*, 62:12.
- Ramchandani P, Psychogiou L (2009) Paternal psychiatric disorders and children's psychosocial development. *Lancet*, 374:646-653.
- Ramchandani P, Psychogiou L, Vlachos H, Iles J, Sethna V, Netsi E et al. (2011) Paternal depression: an examination of its links with father, child and family functioning in the postnatal period. *Depress Anxiety*, 28:471-477.
- Ramchandani P, Stein A, Evans J, O' Connor T (2005) Paternal depression in the postnatal period and child development: a prospective population study. *Lancet*, 365:2201-2205.
- Ramchandani P, Stein A, O'Connor T, Heron J, Murray L, Evans J (2008) Depression in men in the postnatal period and later child psychopathology: a population cohort study. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 47:390-398.
- Salmela-Aro K, Aunola K, Saisto T, Halmesmaki E, Nurmi J (2006) Couples share similar changes in depressive symptoms and marital satisfaction anticipating the birth of a child. *J Soc Pers Relat*, 23:781-803.
- Schumacher M, Zubaran C, White G (2008) Bringing birth-related paternal depression to the fore. *Women Birth*, 21:65-70.
- Serhan N, Ege E, Ayrancı Ü, Kosgeroğlu N (2012) Prevalence of postpartum depression in mothers and fathers and its correlates. *J Clin Nurs*, 22:279-284.
- Shaheen N, AlAtiq Y, Thomas A, Alanazi H, Alzahrani Z, Younis S et al. (2019) Paternal postnatal depression among fathers of newborn in Saudi Arabia. *Am J Mens Health*, 13:1-12.
- Shen H, Magnusson C, Rai D, Lundberg M, Le-Scherban F, Dalman C et al. (2016) Associations of parental depression with child school performance at age 16 years in Sweden. *JAMA Psychiatry*, 73:239.
- Stewart D, Vigod S (2016) Postpartum depression. *N Engl J Med*, 375:2177-2186.
- Takehara K, Suto M, Kakee N, Tachibana Y, Mori R (2017) Prenatal and early postnatal depression and child maltreatment among Japanese fathers. *Child Abuse Negl*, 70:231-239.
- Thijssen S, Van 't Veer A, Witteman J, Meijer W, van IJzendoorn M, Bakermans-Kranenburg M (2018) Effects of vasopressin on neural processing of infant crying in expectant fathers. *Horm Behav*, 103:19-27.
- van den Berg M, van der Ende J, Crijnen A, Jaddoe V, Moll H, Mackenbach J et al. (2009) Paternal depressive symptoms during pregnancy are related to excessive infant crying. *Pediatrics*, 124:96-103.
- Veskna L (2010) Peripartum depression – does it occur in fathers and does it matter? *J Mens Health*, 7:420-430.
- Waller M (2010) Viewing low income fathers' ties to families through a cultural lens: insights for research and policy. *Ann Am Acad Pol Soc Sci*, 629:102-124.
- Wee K, Skouteris H, Pier C, Richardson B, Milgrom J (2011) Correlates of ante- and postnatal depression in fathers: a systematic review. *J Affect Disord*, 130:358-377.
- Weinfeld N, Ingerski L, Moreau S (2009) Maternal and paternal depressive symptoms as predictors of toddler adjustment. *J Child Fam Stud*, 18:39-47.
- Weitzman M, Rosenthal D, Liu Y (2011) Paternal depressive symptoms and child behavioral or emotional problems in the United States. *Pediatrics*, 128:1126-1134.
- Wilson S, Durbin C (2010) Effects of paternal depression on fathers' parenting behaviors: a meta-analytic review. *Clin Psychol Rev*, 30:167-180.
- Winkler D, Pjrek E, Heiden A, Wiesegger G, Klein N, Konstantinidis A et al. (2004) Gender differences in the psychopathology of depressed inpatients. *Eur Arch Psychiatry Clin Neurosci*, 254:209-214.
- Wynne-Edwards K (2001) Hormonal changes in mammalian fathers. *Horm Behav*, 40:139-145.

Yazarların Katkıları: Çalışmaya önemli bir bilimsel katkı sağlandığı ve makalenin hazırlanmasında veya gözden geçirilmesinde yardımcı olduğu tüm yazar(lar) tarafından beyan edilmiştir.

Danışman Değerlendirmesi: Dış bağımsız

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bildirilmemiştir.

Finansal Destek: Bu çalışma için finansal destek alındığı beyan edilmemiştir.

Authors Contributions: The author(s) have declared that they have made a significant scientific contribution to the study and have assisted in the preparation or revision of the manuscript

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Conflict of Interest: No conflict of interest was declared.

Financial Disclosure: No financial support was declared for this study.